

KOOLIÜVENDUSLANE

EESTI ÕPETAJATE LIIDU PEDAGOOGILISE TOIMKONNAGA
JUURES OLEVA KOOLIÜVENDUSRÜHMA BÜLLETTAN

Nr. 8.

14. septembril.

1934.

Helitute häälikute lugemaõpetamisest.

A. Koel.

Lubatagu peatuda veidi algastme lugemisõpetamise mõnel uusimal võttel, mis võivad küll olla subjektiivsed, kuid millega olen saavutanud päris häid tulemusi.

Asi puutub nimelt helitute p, b, t, d, g ja k õpetamisesse. Arvan mitte eksivat, kui ütlen, et iga emakeele õpetaja I kl. on tundnud teatavat ebamäärasust nende häälikute õpetamisel.

Üldiselt on tunnustatud mittesoovitavaks algastmel õpilastel hääldada häälikuid vastavate tähtede nimede järgi, vaid nii kuidas neid hääldatakse kõnes. (Vt. ka Joh. Käis, „Uusi teid algõpetuses“ II jagu, I osa, lk. 51). Kuid mis teha mainitud helitutega?

Tõsiasi on, et ka neid tuleb üksikult nii või teisiti nimetada, eriti kirjutamisel ei pääse sest kuidagi mööda, aga kuidas nimelt? Häält neil pole, ei aita ka sugugi väikeste ette tulla sarnase abstraktse jutuga, et vaadake „p“ sünnib nii ja nii, tal üldse häält pole ja me hääldame teda ühes täishäälikuga jne.

Et vältida sarnast ebamäärasust nim. helitute häälikute õpetamisel ja hääldamisel olen juba mõnda aastat tarvitanud järgmisi mõtteid ja võtteid.

1) Tuleb algajaile anda häälikud ainult hääleliselt (nagu seda soovib J. Käis'ki), välja arvatud helitud häälikud. Viimaste kohta tuleb öelda, et neil puudub hääle täiesti, ja juhtida laste tähelepanu sellele, kus need häälikud sünnivad. Leitakse, et „P“ ja „B“ sünnivad mokaade ehk huulte järsul avamisel; „T“ ja „D“ — keelega vastu hambaid surumisel „K“ ja „G“ — kurgus.

Ja nii nimetame neid häälikuid: „P“ ja „B“ — kõva ja pehme mokahäälik, „T“ ja „D“ kõva ja pehme keelehäälik, „K“ ja „C“ kõva ja pehme kurguhäälik.

Et eelpool nimetatud häälikud moodustavad n. n. kõvaduse välte häälikute grupi, siis juba seepärast nende läbivõtmisel tuleks harilikust kauem peatuda, andes neid igasuguses seoses teiste häälikutega, nii heliliste kui helitutega. Tuleb selle eest hoolitseda, et lapsed harjuksid neid hääldama kindlas seoses helilistega ja, kui esinevad helitute vahel, veerimisel üksikult mitte hääldada, vaid suu seada ainult nii, kuidas see helitu hääliku juures peab olema. Näit.: Ühes helilistega: LAMBALE veeritakse L-A-M-BA-L-E. PIKUTASIME veeritakse PI-KU-TA-S-I-M-E jne. See ei lähe esmalt sugugi nii libedasti, sest laste silm on veerides veel harjumata leidma kohe kokkuhääldatavaid häälikuid. Selleks on vaja harjutusi:

Võidakse öelda, kas on sünnis veerida sõnu sarnaselt, üksikhäälikute ja ka silpidega? On üldiselt tunnustatud ebasoovitavaks silpidega lugemine. Kuid laps ikkagi vajab redelit, mille varal ta sõnast „üle ronib“, sest ta silm pole veel suuteline nägema sõna tervikuna. Ja kohasemaks redeliks on see, kus ta hääldab helilisi ja poolhelilisi üksikult, helituid aga koos helilistega (vaata „B“ tutvustamise käik).

2) Ühes helitutega või ka helitu hääliku asetsemisel sõna lõpus jääb see hääldamata. Näit.: KORD veeritakse KO-R ja pehme keelehääliku juures surutagu ainult keel vastu hambaid. Samuti: LAPSUKE — L-A- häält ei ole, mokad ainult tugevasti koos, siis -S-U-KE jne.

Käsitlusel tuleb läbi teha rida eelharjutusi, eriti pikemat aega võiks peatuda esimese helitu hääliku juures, sest teiste õpetamine läheb analoogiliselt esimesega. Kuid helitute häälikute õige hääldamise äraõppimisega tulevad kõige nõrgemadki õpilased raskemate sõnade lugemisel toime. Nii olen mina esimesele helitule häälikule pühendanud 4—5 tundi, teistele 3 tundi. Helilistele ja poolhelilistele piisab kindlasti ühest tunnist.

Toon allpool lühidalt ühe helitu hääliku tutvustamise raigu. Märkus: Enne helitute häälikute läbivõtmist tuleb läbi võtta häälikud A, E, I, O, U, M, N, R, S ja L kui vähem raskemad. Seega avaneb meil rohkem võimalust harjutamisel sõnade koostamiseks.

„B“ tutvustamise käik.

1. tund. Õp. tahvlile: LAINE LAULAB, LOEB, MAALIB. Õp. abiga veerimine. Leitakse uus häälik, mis sünnib moka nõrgal (pehmel) kokkusurumisel. Häälik erineb senistest seepoolest, et tal üldse puudub „häälik“ — heli. Ta hääldamisel surume pehmel mokad, ja siit ta nimigi: p e h m e m o k a h ä ä l i k.

2. Hääldamine helilistega: BA, BE, BI, BU, BO jne. Suleme mokad, siis neid avades hääldame A, E, I jne.

3. Samade silpide „kirjutamine“ — muidugi trükitähtedega ja ladumine liikuva aabitsa abil.

2. tund. Õp. kirjutab tahvlile rea sõnu ja lauseid, kus esinevad tuntud silbikesed. Lasta lastel need leida ja tõmmata loogake alla. Näit: EMA LUBA LEIBA.

1) Nende lausete lugemine veerides ja ilma. 2) Ladumine liikuva aabitsa abil. 3) Kirjutamine tahvlile ja paberile ka peast.

3. tund. Õp. kirjutab tahvlile kolmehäälised silbid, kus esineb „B“ ja BAB, BEB, BUB jne.

1) Silbikesete lugemine. 2) Sõnu ja lauseid, kus need esinevad: SIBAB, LUBAB, SOBIB, EMA LUBAB LEIBA jne.

Märkus: Võib ka veerida L-UBA — ja mokad kinni. Sõnade ja lausete ladumist liikuva tähestikuga ja kirjutamine klassi tahvlile, paberile.

4. tund. Tuntud sõnade kirjutamine peast ja etteütluse järele. Üks õpil. kl. tahvlile, teised oma vihku.

Kuigi ma pole etteütluse pooldaja, on ta koht siin õige, et saada aru kuivõrt hästi oskavad õpilased kokkuloetavate silpidega „opereerida“.

5. tund. Kordamine, 4 päeva jooksul läbivõetud lausete lugemine veerides ja ilma. Lugemispala, kus õige sagedasti esineb „B“ äraõppimine koolis. Kodus jääb ainult täiendada.

Nii umbes kava, mille järgi olen õpetanud helituid häälikuid juba mõnda aastat, olles selle paremuses kindel. Ei maksa sugugi kahetseda selleks kulutatud aega, see tasub end aabitsa osa läbivõtmise järele kindlasti.

Üldse leian, et meil koolides aabitsa osaga liialt rutatakse, mis tuleb õigele lugemisele ja kirjutamisele kahjuks.

Esildatud meetodi järgi õpetades saame kätte järgmisi hüvesid:

1. Lapsed ei hakka kunagi lugema hooletult, läbematult ja peast, vaid nende silm on harjutatud nägema sõnu õigesti.

2. Raskemate sõnade lugemine ei tee raskusi ka nõrgemaile.
3. Omandatakse kindel alus õigekirjale.

Kas on otstarbekohane peatuda nii pikalt helitute häälikute juures?

Võin öelda, et helituil häälikuil pikem peatumine pole aja kaotus, vaid aja võit. Peatudes kolm kuni neli päeva häälikuil võime igal päeval loomulikult anda ise lugemise pala, milles on domineerivaks õpetatav häälik. Loomulikult esmalt kergemates, pärast raskemates sõnades. Ja kui enne helitute häälikute läbivõtmist võtta läbi teised häälikud, siis on võimalik leida sõnu küllaldaselt. Õpitav häälik surutakse aga nii kindlamalt õpilase mällu ja ta oskab teda tarvitada nii kirjas kui sõnas, kõrv oskab kuulda ta kõvadust jne.

Ajaraiskamiseks aga loen ma täiesti, kui helituist häälikuist kiires korras üle lohistatakse, kui õpilane mõni päev hiljem häälikute kujude — tähtede juures eksib jne. rääkimata hilisematest ortograafilistest vigadest vältete alal.

Olen jälginud I klassi õpetamist ka mujal koolides ja võrrelnud oma kooliga ja võrdlus on näidanud järgmist:

Õppeaasta esimesel poolel on minu I klass teistest maha jäänud, kui mõtleme selle all häälikute läbi võtmist ja lehekülgede arvu. Õppeaasta teisel poolel on asi ümberpöördukt. Loomulikult ei saa õpilaste oskuste hindamisel kunagi tulla arvesse raamatu lehekülgede arv, vaid teadmiste ja oskuste ulatus.

Aabitsa osa läbivaatamisel esitatud meetodi järgi pole võimalik kasutada praeguseid raamatuid, õpetajal tuleb lugemispalasi endal koostada.

Peale selle tuleb silmas pidada, et laps ei saaks oma algõpetust kodust.

Maal on ju see harilikuks nähtuseks, et laps tuleb kooli emalt-isalt kätte antud „a“ „beed“ „pahlaga seljas“. Ükski asi ei võõruta lapsi kodu antud õpetusest ja pedagoogilisest küljest vaadatuna on kaunis küsitav, kas tohibki kool maha kiskuda seda, mis on rajanud lapse vanem, ja seega viimase autoriteeti lapse ees vähendada. Et vältida arusaamatusi kodu ja kooli vahel, peab kool laste lugema- ja kirjutamaõpetamise võtma ainult üksi enda asjaks ja teiseks: tutvustama lapse vanemaid uute töövõtetega.

Kuidas see on läbiviidav, selle kohta ilmus nende ridade kirjutajalt 1. a. „Kasvatuses“ nr. 1 kirjutis pealkirja all „Kodulaste õpetamisest“.

Toimetuselt. Avaldades ksv. A. Koeli kirjutise, sooviks toimetus saada ka teisi näiteid sama küsimuse käsitlese kohta.

Rohkem eluligidust õppetöösse.

Joh. Käis.

2.

Erijuhtudest matemaatika-õpetuses, mil liidetavaid sobib reas kirjutada, võiks nimetada näiteks arvude kirjutamist oma liitühikute summana: $342 = 300 + 40 + 2$. Samuti: $10 = 4 + 6$; $10 = 3 + 7$ jne. Kuid ei saaks öelda, et neid võrdusi ei või kujutada arvude üksteise alla kirjutamisel.

Ka võib tarvitada arvude reaskirjutamist, kui liitmine ja lahutamine vahelduvad: $8 + 7 - 4 + 9$ jne., kuid ka siin võib arvusid üksteise alla kirjutada ja isegi siis, kui peale liitmise ja lahutamise esineb ka korrutamine ja jagamine.

3. Arvutused sooritatakse ikka abstraktsete arvudega. Nimetus kirjutatakse saadusele (sulgudes). Et see seisukoht leiab peaagu üldist tunnustamist, pole tarvidust seda ligemalt põhjendada. (Vt. ka „Uusi teid algõpetuses“ III, lk. 254 jj.)

4. Korrutamisel on praktilisem ja eelistatavam tegureid teineteise alla kirjutada. Erandiks võiks olla korrutusjuht, kui üks tegureist (korrutaja) on ühekohaline arv ja arvutamine toimub peast. Tegurite teine teise alla kirjutamine on tegelikult elus tavaline korrutusvõte. Seda aga ei saa põhjendada ainult harjumusega veneaegsest koolist, millel ei peaks tänapäeval kaaluvat tähtsust olema. Tegurite teineteise alla kirjutamist põhjendame psühholoogiliselt: on tähtis, et korrutaja (või tema liitühik) seisaks võimalikult ligemal korrutatavale, oleks seega hästi silmis, sest sellega välditakse rohkem eksimusi. Mida suuremad arvud, seda selgem on selle nõude tähtsus. Võrreldagu näiteks järgmisi ülesandeid:

$$3706 \cdot 12015 \text{ ja } 12015$$

$$\cdot 3706$$

Siin on selgesti näha, kuipalju ligemal üksteisele seisavad korrutatavad arvud teisel kirjutusviisil. Pole raske jälgida ka neid liigseid silmaliigutusi, mida peame paratamatult tegema, et jälgida arvusid, kui tegurid asetsevad reas, ja nende liigutuste tõttu tekibki vähem osavamal arvutajal kergesti vigu.

Tegurite teineteise alla kirjutamine teeb liigseks ka nullide kirjutamise osakorrutistes, kui korrutamist alatakse korrutaja kõrgema liitühikuga. (Isiklikult seda ei poolda, sest lapse seisukohast on ebaloomulik, et korrutajat võetakse kõrgemast liitühikust, kor-

rutatavat aga vastupidi, ühelistest. Oleks järjekindel, kuid eba-
 praktiline, ka korrutatavat võtta kõrgemast liitühikust. Ligikaudse
 korrutamise võtetega algkoolis on nii vähe tegemist, et seepärast
 kogu kirjutusviisi moonutada pole vähematki mõtet.) Et algajale
 ka korrutamine kahekohalise arvuga pole kerge ülesanne, siis tuleks
 juba siingi arvutaja vaeva kergendada tegurite otstarbekama ase-
 tusega. Võidakse öelda, et kes on harjunud, see saab hästi kor-
 rutada ka siis, kui tegurid asetsevad reas. Sellele võiks vastata:
 korrutamises võrdse vilumuse saavutamiseks kulub rohkem
 vaeva tegurite kirjutamisel reas. Seepärast on hoopis aru-
 saamatu, mispärast just uuemal ajal soovitatakse või koguni nõu-
 takse tegurite kirjutamist reas. Kaaluvaid põhjusi (algõpetuse
 seisukohast) selleks kuski toodud ei ole ja tuginedes näidatud
 psühholoogilisele paremusele tuleks võtta normaalseks kirjutus-
 viisiks tegurite teineteise alla kirjutamine. Reas kir-
 jutame neid ainult peastarvutamisel.

5. Tegurite teineteise alla kirjutamisel on eelistatavam
 korrutaja paigutamine korrutatava alla. Põhjendus sama:
 ka sellega saavutatakse suurem lähedus arvude vahel, kuigi siin
 vahe ei ole nii suur, kui p. 4. kirjeldatud juhul.

6. Jagamisel on eelistatavam jagatise kirjutamine
 jagaja alla, mis vastab tegurite kirjutamisele teineteise alla ja
 omab seepärast samasuguseid psühholoogilisi paremusi. Tegelikus
 elus on see harilik kirjutusviis. Ortodoksaalsete matemaatikute
 vastuväide, et rõhtjoon ise on jagamismärk, ei pea paika, kui li-
 gemalt vaadelda arvude asetust, näiteks:

18964 : 35	või	18964 : 35
<u>175</u> 541		<u>175</u> 541
146		146
<u>140</u>		<u>140</u>
64		64
<u>35</u>		<u>35</u>
29		29

Teine kirjutusviis kaotaks igasugused kahtlused ses mõttes.

On ka selge, et niisuguse kirjutusviisiga saavutatakse kokku-
 hoidu ruumis, sest et reaskirjutatud jagatise alla ei saa midagi
 enam kirjutada. Ka jagamisel jäägu reaskirjutamine ainult peast-
 arvutamisel, näit. $848 : 4 = 212$.

Kui mitmesuguseid ebapraktilisi kirjutusviise arvutamisel tahetakse põhjendada sellega, et nii on ülesande ja selle lahenduse vahel selgesti näha võrdusmärki, siis võib sellele tähendada, et see on täiesti tarbetu püüe, mis ka kuigi kaugele ei küüni: suuremate arvude liitmisel, lahutamisel ja korrutamisel ei tunta mingit puudust, et seal pole tehte saaduse ja antud arvude vahel võrdusmärki.

Kõigis puudutatud küsimusis võiksime õppida Ameerika ja Inglismaa koolidelt. (Järgneb.)

Tähelepanu, A B D!

A. I v a s k.

Suuremat segadust võib vaevalt kujutada, kui see, mis valitseb meie tähtedemaailmas, eriti, vaadeldes tähtiõppiva lapse seisukohast.

Lugemaõppimist alustatakse kodudes veel küll vanadest isalveljede „Kuke aabitsatest“ suuremate või väiksemate gooti tähtede aa'tamisega, pii'tamisega, mii'tamisega küll ettekirjutatud, maalitud või muidu kujundatud keeruliste „pookstavitega“, mille igakord on ise kuju, või ise vigur küljes. Eriti palju patustatakse sääal, kus kool ei ole andnud oma selgitavat sõna vanematele nende raskes töös. Kiiresti on vaja abi, et suuri kaotusi koolipõllul vältida ratsionaalseimate tööviiside tarvitusele võtmisega. Lugemise algõpetus on sedavõrt tähtis toiming, et sellest võib rippuda õpilase suhtumine raamatusse ning lugemisse üldse. Laps võib põlata lugemist, kui vastikut toimingut, ta võib ka omandada lugemise mängides ning samal ajal hakata kohe ise „trükkima“ (kirjutama ladina trükitähtedega.)

Väga oluline on see mõju, mida avaldab tähe pilt lapsesse. Kui tähe kuju on lihtne, korralikul puhtal paberil, siis omandab laps selle kiiresti, ning katsub ise ka trükkida samu tähti, ja muidugi sama ilusasti.

Meil puudus senini liikuvate tähtede jaoks vajaline materjal. Polnud saada kusagilt soovitud tähti ladumiseks, mistõttu aeti kuidagi läbi müügiloleva praakkaubaga, millise koht oleks kõige tulisemas ahjus. Seni seisis see küsimus aga lahendamata ning õpilased ladsid ridamisi igasuguseid veidrakujulisi üliväikesi ning hiiglasuuri gooti tähti, millised on aga täiesti ebapraktilised lugemise algõpetusel.

Möödunud talvel ilmus aga müügile uus aabits „ABD“ (O. Luik'i kirjastusel), kus esimest korda oli kasutatud lastele enam-vähem sobivat kirja ning pilti, kuigi assotsiatsioon hääliku ning pildi vahel tundub paiguti kunstlik.

Kui ilmusid „Esimesed vaod“, 1. õppeaasta, mille sümpaatsed ladina tähed, parajad suuruselt ja lihtsad kujult meile meeldisid, siis pöördusime end. Bergmanni (nüüd „Ilutrükk“) trükikoja poole Tartus, kus raamat trükitud, palvega, trükkida hääle kartongile väljalõikamiseks „Esimestes vagudes“ leiduvad ladina tähed liikuva tähestiku tarbeks. See sündis, ning praegu omame laitmatu tähestiku, millisega 1. kl. häämeel tegeleb, mõistatab, joonistab, kaunistab, „trükitab“ jne.

Tähti palusime trükkida rohkem, ning ülejäägi anda hra Käisi kätte, kes neid kooliuuenduslasile saatis.

Esineksin ettepanekuga: kas ei oleks võimalik kooliuuenduslasile selgi aastal niisugust liikuvat tähestikku valmistada?

Müügiartiklina võiks tähestik turule tulla üksik tähtedena väljalõigatult, et kaotsimine kute puhul saaks tähestikku täiendada. Üldse on kujunenud tähtede sageduses teatav arvuline vahekord, millist iga õpetaja umbes teab ning tähti saab osta vastavas vahekorras. Ka võiks olla muist tähti erivärvides (põhivärvid), et juba suure tähe mõiste sisse tuua (näiteks nime algustäht, uus lause, paiguti jälle silbitamise juures ning mitmeks muuks erivõtteks.

Jääb veel soovida, et ka suur tähestik, tahvlile ladumiseks, reformitakse vastavalt elunõuetele.

Toimetuselt: Võtame hra Ivaski ettepaneku vastu ja muretseme kirjeldatud tähti (kõrgus 1,9 cm) kooliuuenduslasile: mustad tähed umbes 10 tähte 1 sendi eest (täpne hind ei ole teada ja sõltub tellimiste arvust), värvilised tähed — punased ja sinised — 5—6 tähte 1 sendi eest. Tellimised adresseerida: Tartu, Tähe, 77—3, teatades kuipalju üksikuid tähti vajatakse. Suure liikuva tähestiku soetamine (tahvlile ladumiseks) jääb esialgu lahtiseks.

Toimetuse aadress: Tartu, Tähe, 77—3.

Vastutav ja tegevtoimetaja Joh. Käis.

Väljaandja „Töökool“, Tallinn, V. Roosikrantsi, 3.

Teadaandeid.

Uusi kooliuuendusühma liikmeid.

252. Akkov, Amilde — Tallinn, Vilmsi, 12-2.
254. Ant, Ludmilla — Kildu p.-ag.
255. Anveldt, Vanda — Raasiku.
256. Aam, Anny — Kunda.
257. Allikas, J. — Auvere, pk. 20.
258. Auliste, Karl — Nadalama p.-ag.
259. Aavik, Edgar — Saucti algk., Kurna p.-ag.
260. Avik, Elisabet — Käsukonna algk., Koigi.
261. Hammerman, Helene — Silla p.-ag.
262. Hakk, Paul — Uuri algk., Kolga.
263. Helberg, Jakobine — Hirvli algk., Kahala — Harjumaal.
264. Ingel, Leili — Lagedi p.-ag.
265. Jalakas, Hilda — Kaisma p.-ag.
266. Johannson, August — Unukse algk., Kalvi p.-ag.
267. Juurik, Helmi — Voka algk., Oru p.-ag.
268. Jakobson, Lydia — Kolkja p.-ag.
269. Kalmisto, Hilda — Nadalama p.-ag.
270. Kaasik, Liisa — Lahmuse algk., Suure-Jaani, 21.
271. Kuus, Marie — Tõrva algkool.
272. Korsen, Karl — Raiküla Lastekodu.
273. Kevend, Elise — Tallinn, Kodu t., 14-3.
274. Liiv, Aino — Nõva p.-ag.
275. Lind, Helga — Kohila.
276. Lalapea, Ailine — Valtu p.-ag.
277. Lääne, Anni — Võhma algk.
278. Leht, Aino — Kitiu p.-ag.
279. Lemberg, Irene — Pürksi algk., Haapsalu.
280. Lunts, Juláy — Risti algk., Peedu p.-ag., Järvamaal.
281. Laredei, Peeter — Emmaste.
282. Martinson, Ida — Kaisma p.-ag.
283. Mikael, Aleksander — Rägavere algk., Rakvere.
284. Neider, Alma — Parila algk., Haapsalu.
285. Neider, Gustav — Riigi Hoolekandekool, Koluvere.
286. Ohlau, Brigitte — Pakkla algk., Kohila.
287. Otto, Hella — Auvere algk., Auvere.
288. Pajupuu, Leena — Kurtna algk., Kiisa p.-ag.

289. Palm, Ado — Tallinna XIII algk., S. Tartu mn. 33.
290. Parikas, Lilli — Tallinn, Tõnismägi, 1a-1.
291. Pits, Hugo — Saulepi p.-ag.
292. Pruel, Pauline — Taebla p.-ag.
293. Piiskop, Ida — Suure-Kõpu p.-ag.
294. Proosaselts, Klarissa — Lehtse.
295. Remdi, Frantsiska — Lehtse.
296. Ruubin, Amanda — Muuga algk. Laekvere p.-ag.
297. Room, Lilli — Mustvee.
298. Rüsberg, Salme — Salla algk. Rake.
299. Reinert, Jaan — Tartu, Karlova, 67.
300. Sanna, Emilie — Puhkova algk., Meriküla p.-ag.
301. Starkopf, Anna — 28. algkool, Tallinn.
302. Sarv, Maria — Suure-Kõpu p.-ag.
303. Šmidt, Heinrich — Kehtna, 2.
304. Tennishof, Annette — Arumäe algk. Soldino
305. Teder, Anton — Tallinn, Oskari 17-34.
306. Tõnnov, Hilda — Põlula p.-ag.
307. Univer, Peeter — Kolpino algk., Kulje.
308. Uustalu, Marie — Silla p.-ag.
309. Urbus, Annette — Lehtse.
310. Vassiljev, Helene — Tallinn, Tõnismägi, 8-2.
311. Velman, Erna — Kohila.
312. Vamer, Johannes — Sausti algk., Kurna p.-ag.
313. Veimer, Alide — Väätsa p.-ag.

Trükivigadest nimestikust palutakse teatada Joh. Käis'ile, Tartu, Tähe 77--3.